

DİVRİĞİ MENGÜCEKLİLERİ VE ŞAHESERLERİ

Öğr. Gör. Ahmet YAVUZYILMAZ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü.

ayavuzyilmaz@erbakan.edu.tr

Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından 15.03.2019 tarihinde Konya İl Halk Kütüphanesinde düzenlediği konferansın konuğu **“Divriği Mengüceklileri ve Şaheserleri”** isimli konuşmasını gerçekleştiren Araştırmacı-Yazar Necdet Sakaoğlu idi.

Sakaoğlu, Kent Tarihi, Selçuklu, Osmanlı ve Eğitim Tarihleri, Yerel Tarih gibi konularda çalışmalar yapmış, basılmış çok sayıda kitabı ile gazete ve dergilerde yayınlanmış yazı ve makaleleri bulunmaktadır.

Sakaoğlu'nun uzun süredir üzerinde durduğu konulardan birisi de Mengücekoğullar Beyliği'dir. Bu alanda yapmış olduğu çalışmalar ile beyliğin tarihi, ekonomi, siyasi yapısı ile inşa ettirdikleri mimari eserleri tespit ederek ilim alemine tanıtmış, bu alanda ün yapmıştır.

Mengücek Beyliği Erzincan, Kemah, Şebinkarahisar, Divriği, Çemişkezek topraklarını hakimiyeti altına almıştır. Mengücek hanedanının Divriği Kolu, 1150-1270 yılları arasında varlığını devam ettirmiştir.

Bıraktıkları sayısız eserlere rağmen yaklaşık 7 asır boyunca bu beyliği ve ortaya koydukları eserler unutulmuştur. Beyliğin tarihi ve eserleri hakkında ilk araştırmalar 19. yy sonu, 20. yüzyıl başında bölgeye gelen Alman ve İngiliz seyyahların tarafında yapılmıştır. Türk araştırmacılar içerisinde ise Ahmed Tevhid, İsmail Galib, Behzat Butak da Divriği şahlarının sikkelerini tanıtarak bu çalışmalara katkıda bulunmuşlardır. Mengücek Beyliği ile ilgili yapılan ilk çalışmalar daha ziyade birkaç yazıt ve madeni paralara dayalı

incelemeler sonucu ortaya konulmuştur. Bu konuda Sakaoğlu, *“Divriği yazıtlarında ve birkaç bakır sikkedeki ad ve unvanlar, bu kolu kanıtla da kitabi bilgi ve belge yokluğundan hükümlerini 100 yıldan fazla süren Divriği Mengücekleri Anadolu tarihinin gizemli bir gerçeği”* olduğunu ifade eder.

Beyliğinde önemli merkezlerinden biri olan Divriği en parlak devrini bu tarihler arasına rastlayan dönem içerisinde yaşamıştır. Selçuklu tarihçisi İbn Bibi, El-Evâmirü'l- Alâ'ie fi'l- umûri'l-Ala'ie (Selçuknâme) isimli eserinde Divriği'yi: *“Yüceliğinin heybetinden kaplanların kartalların, hatta ayın, güneşin üzerinden uçmaya geçmeye cesaret edemedikleri yalçınların kuytağınaki yer”* cümleleri ile tanımlamıştır.

Hem kentin tarihsel kimliğini temsil eden hem de Beyliğin en önemli eserleri arasında Divriği kalesi, Divriği Kale Cami, Divriği Ulu Camii ve Külliyesi ile kümbetler, bedesten, köprüler, su tesisi ve hamamlarla çevredeki kervansaray ve hanlar vb. yapılar yer almaktadır. Necdet Sakaoğlu, *“Divriği çağın kültür, sanat ve bayındırlık yarışından da soyutlanmış tek kent olarak şahların öncülüğünde özerk ve özgün bir bayındırlığı temsil ettiğini ifade eder. Dış dünyaya kapalı dar bir coğrafyada yaklaşık iki yüzyıl tutunan Divriği Mengüceklerinin, evrensel uygarlığa bıraktıkları anıt eserlere karşın siyasal tarih sayfalarındaki şaşırtıcı yitikliğinin tarihte ikinci bir örneği yoktur”* der.

UNESCO'nun 1985'te dünya genelinde oluşturduğu ilk tabiat ve kültür mirası listesinde Türkiye'den seçilen 3 eserden biri, Ahmed Şah'la yeğeni Turan Melek'in yaptırdıkları Ulucami ve Darüşşifa'sıdır. Bu eser, cennet imgelerini çağrıştıran bezemeleri, taç kapıları ve özgün mimarisıyla Türk-İslâm sanatının başyapıtı olarak tescil edilmiştir. Ayrıca taşınabilir Mengücek eserleri de zayi edilmiş, saklanabilen şah mahfili panoları, kepenkler, şamdanlar, çini askı topu, rahleler, halı ve bayraklar, müze ve koleksiyonlarda olduğundan bahseder.

Sakaoğlu ayrıca eski Divriği evleri hakkında da bilgiler vermiştir. Sayıları 200'ü bulan yaklaşık 200 yıllık evlerin planları,

“örtme”, “divanhane”, “toyhane”, “içeri daire” (harem), “dışarı daire” (selamlık) vb. özgün mekânları, içeri daire cephe görüntüleri, ahşap-kerpiç-kireç ağırlıklı malzemeleriyle eski bir geleneğin uzantısı sivil mimari ve konut örnekleri olduğunu vurgular.

Sakaoğlu, uzun süre yapmış olduğu Mengücek Beyliği ile ilgili çalışmalar neticesinde beyliğin soy kütüğünü çıkarmış, tarihi eserlerini tespit etmiş, bu eserleri yapan mimar ve sanatkarlarının isimlerini belirlemiştir. Tarihi ve Siyasi yönleri üzerinde fazla durulmayan ancak olan Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası ile hem dönemine damga vuran hem de UNESCO kültür mirası listesine girmiş bir tarihi eseri bulunan bu mütevazı beyliğin daha geniş kitlelere duyurulması yönünde 1965 yılından beri yapmış olduğu çalışmalarla katkılar sağlamıştır.

Necdet Sakaoğlu konferans verirken (SEMA Arşivi)